

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ВЛАСНОСТІ НА ПРИРОДНІ РЕСУРСИ

доц. Чигрин О. Ю., студент гр. ЕДз-61маг Супрунов О. В.

У вітчизняній та зарубіжній науковій літературі проблеми власності були і залишаються найбільш дослідженими, але до теперішнього часу є дискусійними. При цьому, як наукова категорія власність розглядається в економічному і юридичному розумінні, хоча вона має також свій філософський, психологічний, моральний та інші аспекти. Тому її зміст не вичерпується дослідженнями тільки економічних і юридичних сторін такого невичерпного явища, як власність. Проблема власності до теперішнього часу в найменшому ступені розроблена стосовно об'єктів природно-ресурсного потенціалу.

Актуальність проблеми формування різноманіття форм власності на об'єкти природно-ресурсного потенціалу визначається такими факторами, як:

- дія нових політичних, економічних і соціальних умов;
- формування щодо сприятливої законодавчої бази;
- недоліки монопольного положення державної власності на
- природно-ресурсний потенціал країни;
- подальше загострення економіко-екологічної ситуації в природокористуванні;
- наявність позитивного закордонного досвіду.

Формування ринкових відносин у сфері природокористування обумовлює потребу перетворення відносин власності на об'єкти природно-ресурсного потенціалу. Відносини власності становлять основу господарської системи й реалізуються через всю гаму економічних відносин. Власність на об'єкти природно-ресурсного потенціалу в економічному змісті - є система внутрішньо необхідних стійких і визначальних соціально-економічних зв'язків і відносин між людьми із приводу присвоєння об'єктів природно-ресурсного потенціалу й створюваних при їх використанні матеріальних благ.

До теперішнього часу законодавством України, як найбільш типове рішення в області права власності на об'єкти природно-ресурсного потенціалу, закріплена загальнонародна власність. У той же час, суперечливим цій юридичній нормі є правове закріплення загальнодержавної власності на об'єкти лісового фонду України і об'єкти тваринного миру України.

Декларування і юридичне оформлення загальнонародної власності з делегуванням прав і повноважень власника державним органам влади - Верховній Раді України й місцевих Рад народних депутатів, не створює умов для раціонального природокористування, дотримання вимог екологічної безпеки. При монопольному положенні державної власності на природні об'єкти не були реалізовані базові принципи сталого природокористування.

Подальше загострення економіко-екологічної ситуації й наближення до граничних критеріїв екологічної ємності регіонів України (Донбас, Причорномор'я й ін.) визначають потребу пошуку шляхів і методів відновлення екологічної рівноваги, усунення економіко-екологічних конфліктів, вироблення стратегії гармонійного стійкого економіко-екологічного розвитку, оптимізації антропогенного навантаження. Так, на Україні досить гостро стоїть завдання відновлення родючості землі та збереження прісноводних ресурсів, як однієї з вагомих життєзабезпечуючих сфер. Одним з кардинальних шляхів вирішення цих проблем, виходячи з досвіду розвинених країн, є трансформація форм власності й реалізація концепції введення різноманіття форм власності на об'єкти природно-ресурсного потенціалу.

Відзначимо, що у цивілізованих країнах поряд з державною існує приватна власність на об'єкти природно-ресурсного потенціалу (землю, ліси, водні об'єкти, морський шельф тощо). Вона характеризується різними формами - від індивідуальної, сімейної до групової, акціонерної, корпоративної, при цьому відносини власності в природокористуванні для всіх суб'єктів його права регулюються законодавством. Рішення питань різноманіття форм власності на об'єкти природно-ресурсного потенціалу України дозволяє розвиток ринкових відносин у сфері природокористування: купівлі-продажу й утворення ринку об'єктів природно-ресурсного потенціалу, визначення їхньої ціни, удосконалення механізму плати за ресурси тощо. Застосування системи прав власності, заснованої на ринкових механізмах, є відносно новим явищем. Перевагою системи власності з використанням ринку (приватної власності) є те, що вони, подібно адміністративно-командним системам, чи системам нормативного регулювання на місцевому рівні, здатні реалізовувати екологічні цілі, але на відміну від них, вони передають складні проблеми розподілу (призначення) ресурсів на розсуд ринку. Це означає, що адміністратори тільки встановлюють стратегічні напрямки політики і не повинні робити вибір між конкуруючими ресурсокористувачами. Такі ринкові системи змушують адміністраторів формувати попереджувальну політику в керуванні ресурсами, і прийняті ними рішення часто важко змінити.

Таким чином, права власності на природні об'єкти доцільно розглядати як комплекс прав (від права на користування до права продажу), і важливим у цьому комплексі є наявність можливості у випадку змін окремих прав одержувати відповідну компенсацію.